

Asia: VN/13615/2019

Liikenne- ja viestintäministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta liikenneturvallisuusstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Opetushallitus toteaa lausuntonaan, että Liikenneturvallisuusstrategia vuosille 2022–2026 on näkökulmiltaan monipuolinen ja siinä ehdotetut strategiset linjaukset ja toimenpiteet ovat yleisesti ottaen kannatettavia ja perusteltuja. Liikenneturvallisuusstrategian tarkoituksena on määritellä vaikuttavia keinoja liikenneturvallisuuden parantamiseksi kansallisella tasolla. Strategia keskittyy ammattimaisen ja kaupallisen toiminnan sijaan kansalaisten liikennöintiin.

Strategian lähtökohtana on nollavisio, jonka mukaan liikennemuodosta riippumatta kenenkään ei tarvitse kuolla tai loukkaantua vakavasti liikenteessä. Tämä lähtökohta on selkeä ja konkreettinen. Kommentoitavana oleva strategia on kansanterveydellisestä näkökulmasta merkityksellinen ottaen huomioon liikennetapaturmien ja liikennekuolemien nykyisen määrän. Tieliikennekuolemat ovat lasten ja nuorten yleisin kuolinsyy ja alle 15-vuotiailla hukkumiset ovat toiseksi yleisin tapaturmainen kuolinsyy. Inhimillisen ja yhteiskunnallisen menetyksen lisäksi liikennekuolemat ja vakavat loukkaantumiset merkitsevät myös merkittäviä taloudellisia menetyksiä. Opetushallitus pitää hyvänä strategiassa olevaa lähtökohtaa, jonka mukaan kaikkien liikennemuotojen osalta liikenneturvallisuuteen liittyvän päätöksenteon on perustuttava siihen, että kuolemat eivät ole hyväksyttäviä.

Strategiassa määritellään seitsemän strategista linjausta, jotka ovat: 1) Liikenneturvallisuus on koko yhteiskunnan yhteinen asia; 2) Päätöksenteon on perustuttava tietoon; 3) Eri toimijoiden liikenneosaamista on lisättävä; 4) Asenteiden on muututtava liikenteessä; 5) Liikennejärjestelmän ja sen kaikkien osien on oltava turvallisia; 6) Teknologinen kehitys tuo turvallisuutta ja 7) Lainsäädännön on edistettävä turvallista liikkumista. Näihin linjauksiin kytkettynä strategiassa esitetään yhteensä 116 toimenpidettä, joilla parannetaan eri liikennemuotojen liikenneturvallisuutta.

Toimenpiteet ja vastuutahot on kirjattu taulukkomuotoon strategisten linjausten mukaan eriteltyinä, mitä Opetushallitus pitää toimivana ratkaisuna. Taulukoissa toimenpiteet on esitetty liikennemuodoittain samassa järjestyksessä: tieliikenne, rautatieliikenne, vesiliikenne ja ilmailu. Taulukoiden muoto on selkeä ja helposti hahmotettava.

Opetushallitus pitää hyvänä sitä, että toimenpiteiden vastuutahojen määrittelyssä korostuu eri tahojen yhteistyö ja yhteistoiminta. Strategiassa on huomioitu kiitettävästi myös yhteydet muihin kansallisiin ja kansainvälisiin päätöksiin ja strategioihin sekä liikenneturvallisuuden yhteydet esimerkiksi mielenterveys- ja päihdetyöhön.

Toimenpiteistä kuudessa Opetushallitus on mainittu yhtenä vastuutahona. Viisi näistä toimenpiteistä liittyy strategiseen linjaukseen 3; Eri toimijoiden liikenneosaamista on lisättävä, ja yksi linjaukseen 4; Asenteiden on muututtava liikenteessä. Opetushallitus on merkitty vastuutahoksi myös sellaisiin toimenpiteisiin, joissa sen roolina on toimia lähinnä yhteistyökumppanina ja tiedon levittäjänä.

Vastuutahojen roolien täsmentämistä eri toimenpiteiden osalta voisi harkita toimenpideohjelman informatiivisuuden ja vastuunjaon näkyväksi tekemisen lisäämiseksi. Joidenkin toimenpiteiden osalta vastuutahojen tarkempia rooleja on avattu luonnoksessa jo nyt.

Opetushallituksen keskeisin rooli strategian sisällöissä on liikennekasvatuksen monipuolinen tukeminen. Tämä kytkeytyy Opetushallituksen tehtävään eri koulutusasteiden opetussuunnitelmien sekä tutkinnon perusteiden valtakunnallisten perusteiden laatimisessa, kehittämisessä ja toimeenpanon tukemisessa. Opetushallitus laatii opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä velvoittavat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, esiopetuksen, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmien perusteet, sekä perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen perusteet toiselle asteelle. Opetushallitus osallistuu myös toimialaansa koskevien säädösten valmisteluun ja antaa niiden toimeenpanoon liittyviä määräyksiä, ohjeita ja suosituksia. Liikennetapaturmien ehkäisy on poikkihallinnollista, kaikkien tahojen yhteistä työtä. Kouluilla ja oppilaitoksilla on oma roolinsa liikennekasvatuksen toteuttajina.

Yleissivistävän koulutuksen perusteasiakirjat sisältävät useita turvallisuuden edistämiseen ja tapaturmien ehkäisyyn liittyviä kirjauksia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2018 ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaisesti varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Liikenneturvallisuus sisältyy näkökulmana perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 määritellyn laaja-alaisen osaamisen osa-alueeseen, Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot. Lisäksi ympäristöopin ja liikunnan oppiaineiden opetukseen sisältyy perusopetuksessa liikennekasvatukseen liittyviä teemoja. Liikunnan osalta on erikseen mainittava myös vesiliikenteeseen liittyvät uima- ja vesipelustaidot, jotka kuuluvat perusopetuksen liikunnan tavoitteisiin.

Lukion opetussuunnitelman perusteiden 2019 pohjalta liikenneturvallisuutta voidaan edistää erityisesti osana laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta Hyvinvointiosaaminen. Ammatillisten tutkintojen osalta perusteiden ammattitaitovaatimukset sisältävät keskeisen työtehtävissä ja -prosesseissa tarvittavan osaamisen, myös työturvallisuuteen kuuluvan osaamisen.

Työturvallisuusosaamisessa on, alasta riippumatta, keskeistä tilanteiden turvallisuusasioihin ennakolta perehtyminen, varustautuminen sekä muiden varoittaminen ja huomioon ottaminen. Näiden lisäksi liikenneturvallisuusosaaminen sisältyy olennaisena osana kuljettajaosaamista sisältäviin tutkintoihin, kuten kuljetusalan tutkintojen perusteisiin. Tapaturmien ehkäisyn osaamisvaatimuksia sisältyy yhteisiin tutkinnon osiin.

Voimassa olevissa esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, luvussa Oppilashuolto, veloitetaan opetuksen järjestäjiä kuvaamaan opiskeluhuoltosuunnitelmassaan se, miten koulukuljetusten odotusajoista huolehditaan ja miten niiden turvallisuutta ohjeistetaan sekä se, miten tapaturmia ehkäistään, ensiapu järjestetään ja hoitoonohjaus toteutetaan. Viimeksi mainitun osalta erityisesti tapaturmien ehkäisyä koskeva velvoite edellyttää myös liikenneturvallisuuden huomioimista. Lukion opetussuunnitelman perusteissa, luvussa Opiskeluhuolto, on tapaturmia koskeva määräys. Liikenneturvallisuuden osalta on huomattava lisäksi se, että paikallisissa koulujen järjestyssäännöissä saattaa olla liikenneturvallisuutta koskevia määräyksiä, kuten ikärajoja polkupyörällä kouluun tulolle ja pyöräilykypärien käytölle.

Opetushallitus pitää hyvänä strategiassa olevaa painotusta, jonka mukaan liikennekasvatuksen tulee olla pitkäjänteistä ja jatkuvaa, elinikäistä. Strategian luonnoksen mukaan ”varhain luotua perustaa turvallisen liikkumisen osaamiselle tulee vahvistaa osana peruskoulua ja toisen asteen opintoja.” (s. 52) Tämän osalta on huomattava, että liikennekasvatuksen ja liikenteeseen liittyvien asenteiden pohjaa luodaan jo ennen oppivelvollisuuden alkamista, osana varhaiskasvatusta.

Liikennekasvatuksen sisältöjen osalta olennainen on myös strategialuonnoksen huomio siitä, että uudenlaisia liikkumisen trendejä syntyy jatkuvasti.

Opetushallitus pitää tärkeänä, että uudet ilmiöt ja muutokset huomioidaan liikennekasvatuksessa monipuolisesti ja ajantasaisesti.

Huomiot Opetushallituksen vastuulla olevista toimenpiteistä

Seuraavassa esitämme huomiot niistä toimenpiteistä, joissa Opetushallitus on merkitty yhdeksi vastuutahoksi:

6.3 Eri toimijoiden liikenneosaamista on lisättävä. Toimenpide: 24.

Opetushallitus tukee perusopetusta ja toisen asteen oppilaitoksia liikennekasvatuksen toteuttamisessa liikennekasvatuksen opetussuunnitelmien toimeenpanon tuen tukimateriaaleissa. Vastuutaho: Opetushallitus.

Opetushallitus pitää toimenpidettä hyvänä, mutta ehdottaa muotoilun muuttamista seuraavaan muotoon: Opetushallitus tukee varhaiskasvatusta, esi- ja perusopetusta sekä toisen asteen koulutusta liikennekasvatuksen toteuttamisessa, mm. tukimateriaaleilla.

6.3 Eri toimijoiden liikenneosaamista on lisättävä. Toimenpide: 25.

Liikennekasvatus huomioidaan tulevien toisen asteen opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden valmisteluissa. Vastuutaho: Opetushallitus.

Opetushallitus pitää toimenpidettä tarpeellisena ja hyvänä.

6.3 Eri toimijoiden liikenneosaamista on lisättävä. Toimenpide 26.

Vahvistetaan tavoitteellista ja pitkäjänteistä liikennekasvatusta toisella asteella, osana hyvinvointiosaamiseen kuuluvaa turvallisuuden vahvistamista. Vastuutaho: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus.

Opetushallitus pitää kirjausta tarpeellisena. Hyvinvointiosaaminen on yksi Lukion opetussuunnitelman perusteissa 2019 määritelty laaja-alaisen osaamisen osa-alue. Sen tavoitteisiin kuuluu, että ”opiskelija toimii aktiivisesti oman ja toisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden hyväksi.” Voimassa olevat lukion opetussuunnitelman perusteet eivät sisällä eksplisiittisiä mainintoja liikennekasvatuksesta, mutta liikenneturvallisuusosaamista voidaan lukiossa edistää osana hyvinvointiosaamista. Ammatillisissa tutkinnon perusteissa korostuu työturvallisuus, työympäristöjen turvallisuus sekä toisten huomioiminen. Liikenneturvallisuudesta on maininnat kuljetusalaan liittyvissä tutkinnoissa. Opetushallitus ehdottaa, että vahvistetaan tavoitteellista ja pitkäjänteistä liikennekasvatusta toisella asteella.

6.3 Eri toimijoiden liikenneosaamista on lisättävä. Toimenpide: 28.

Kehitetään päiväkotien ja koulujen liikunta- ja liikennekasvatusta yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Pyöräilykasvatuksessa kouluikäisille painotetaan ennakointi- ja vuorovaikutustaitoja, turvavarusteiden käyttöä sekä liikennesääntöjen ja erityisesti väistämissääntöjen tuntemusta. Edistetään liikkumissuunnitelmia sekä turvallisten ja sujuvien reittien suunnittelua. Kiinnitetään erityishuomiota koulujen ja päiväkotien liikenneympäristön rauhoittamiseen. Vastuutaho: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus sekä kolmannen sektorin toimijat.

Opetushallitus pitää toimenpidettä ja sen muotoilua hyvänä. Kiinnitämme kuitenkin huomiota toimenpiteen sisällön päällekkäisyyteen toimenpiteen 37 kanssa. Toimenpiteissä on eri vastuutahot. Näiden toimenpiteiden keskinäistä suhdetta olisi hyvä selkiyttää ja pohtia, olisiko toimenpiteet mahdollista kirjata yhdeksi kokonaisuudeksi.

6.3 Eri toimijoiden liikenneosaamista on lisättävä. Toimenpide: 44.

Kohdistetaan räätälöityä turvallisuusviestintää miehittämättömien ilma-alusten käyttäjäryhmiin, ottaen huomioon muun muassa eri ammattikunnat ja ikäryhmät. Tuotetaan monipuolista koulutus- ja kampanjamateriaalia, josta viedään tietoa toimijoiden viestintäkanavien lisäksi myös uusien miehittämättömien ilma-alusten oston yhteyteen sekä kouluihin. Materiaali olisi saatavissa sähköisessä muodossa droneinfo.fi sivuston kautta. Vastuutaho: Suomen Ilmailuliitto ry ja Poliisihallitus yhdessä vastasivat turvallisuusviestinnän toteuttamisesta ja jalkauttamisesta yhdessä Opetushallituksen kanssa. Turvallisuusviestinnän suunnittelussa olisi mukana myös Liikenneturva.

Opetushallitus pitää toimenpidettä hyvänä huomioiden sen, että Opetushallituksen rooli rajautuu nimenomaan materiaalin ”jalkauttamiseen”. Opetushallitus toimii tässä toimenpiteessä yhteistyökumppanina ja tiedon levittäjänä, materiaalin sisällön tuottamisesta vastaavat Suomen Ilmailuliitto ry ja Poliisihallitus.

6.4 Asenteiden on muututtava liikenteessä. Toimenpide: 49.

Tuotetaan kansalaisille tiedotus- ja koulutusmateriaalia mikroliikkumisen liikennesäännöistä ja turvallisen liikenteen edellytyksistä. Lisäksi mikroliikkuminen huomioidaan liikennekasvatuksessa. Vastuutaho: Liikenneturva ja Opetushallitus.

Asenteiden muutosta koskeva strateginen linjaus on ylipäätään Opetushallituksen hallinnonalan ja liikennekasvatuksen tavoitteiston kannalta tärkeä. Koko yhteiskunnan tasolla asenteiden muuttuminen vie aikaa ja onnistuu parhaiten, jos se aloitetaan varhain, jo varhaiskasvatuksessa. Opetushallitus pitää toimenpidettä 49. tärkeänä huomauttaen kuitenkin, että Opetushallituksen rooli toimenpiteessä on ennen kaikkea mikroliikkumisen huomioiminen liikennekasvatuksessa ja tätä koskevan tiedon ja materiaalin levittäminen. Liikenneturvalla on ensisijainen asiantuntemus tiedotus- ja koulutusmateriaalin sisällön tuottamisessa.

Toimenpiteiden toteuttamisesta ja seurannasta

Strategialuonnoksen luvussa 7. Liikenneturvallisuusstrategian toteuttaminen ja seuranta strategisen linjauksen ”Eri toimijoiden liikenneosaamista on lisättävä” mittariksi on asetettu ainoastaan seuraava: ”Liikennekasvatuksen osaksi lukuvuosisuunnitelmaa kirjanneiden koulujen osuus”.

Mittari kuvaa liikennekasvatuksen toteutumista ja liikenneosaamisen vahvistamista jossain määrin, mutta ei kattavasti. Tähän linjaukseen olisi perusteltua esittää muiden linjausten tapaan myös muita mittareita. Opetushallitus myös ehdottaa muotoilun muuttamista hieman laajempaan ja täsmällisempään muotoon: "Liikennekasvatuksen osaksi lukuvuosisuunnitelmaa, toimintasuunnitelmaa tai vastaavaa asiakirjaa kirjanneiden koulujen, oppilaitosten ja varhaiskasvatuksen yksiköiden osuus".

Lisäksi on pohdittava, kenen vastuulla tiedon kerääminen tältä osin on ja millä resursseilla se toteutetaan.

Liikenneturvallisuusstrategian toimenpiteiden toteuttamisen osalta strategian luonnoksessa todetaan, että kukin taho toteuttaa sille vastuutetut toimenpiteet määrärahojensa puitteissa. Suurin osa toimenpiteistä katsotaan voitavan toteuttaa nykyisen toiminnan suuntaamisena.

Opetushallitus katsoo, että sen vastuulle luonnoksessa esitetyt toimenpiteet on mahdollista toteuttaa määrärahojen puitteissa, kuitenkin sillä huomautuksella, että Opetushallituksen vastuut keskittyvät opetussuunnitelmia ja tutkintojen perusteita koskevaan työhön sekä liikennekasvatuksen asiantuntijoiden laatimien materiaalien levittämiseen ja niistä tiedottamiseen.

Johtaja Kati Lounema

Yli-insinööri Timo Repo

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Opetushallituksen asianhallintajärjestelmässä.

Repo Timo
Opetushallitus